

1897

Inledning

I september 1896 valdes Hjalmar Branting på en liberal lista in i riksdagens andra kammare. För övrigt valdes också liberalerna Karl Staaff och David Bergström. Det var alltså som förste socialdemokratiska riksdagsman han höll sitt majtal. Det var visserligen en framgång för socialdemokraterna men fortfarande gällde: "folket står utanför", så majtalets ämne. Det påtalade han också i en ledare den 1 maj.

För att lösa rösträttsfrågan på ett tillfredsställande sätt hade socialdemokraterna på andra folksriksdagen i maj 1896 föreslagit agitation för en rösträttsstrejk men detta hade inte accepterats. Däremot godkändes förslaget som Branting tillsammans med andra socialdemokrater hade motionerat om (motion daterad den 30 april), nämligen "1 maj såsom demonstrationsdag för allmän rösträtt". Därmed fick 1 maj ett utvidgat symbolvärde.

I riksdagen motionerade Branting under våren om förändringar av den kommunala rösträtten och i statsutskottet David Bergström om folkomröstning i rösträttsfrågan. Varken Bergström eller Branting fick gehör.

I resolutionen fick kravet på allmän rösträtt lika mycket plats som det traditionella om 8-timmarsdag.

1. Majtalet

- Ort: Stockholm, Ladugårdsgärde, andra talarstolen.
- Ämne: Folket står utanför.
- Källa: Social-Demokraten 1897-05-03, s. 2, 1-Maj-demonstrationen i Stockholm.

När man fram i vårt århundrade öfverallt i Europa åter började resa hufvudet, sedan reaktionens värsta framfart efter franska revolutionen var bruten, trodde man sig kunna finna värn och garanti för folkens rätt och folkens frihet i de folkrepresentationer, hvilka öfverallt bildades. Dessa voro emellertid alla byg[g]da på en ganska trång grundval. De representerade de besittande klasserna i samhället, och följdén blef också att det blef de besittande intressen och deras fördelar som där i främsta rummet bevakades. Det stora folket, som skulle hotas vara i dem representeradt, hade i deras sammansättning ingen del, och följdén blef en allt bredare klyfta emellan folket och den s.k. folkrepresentationen. I länder som gingo i spetsen för vår världsdels utveckling, såsom Frankrike, inneslöt snart folket i samma förakt och hat, som det egnade de besittande makternas verkställande makt, i samma

fiendskap som riktades mot monarkien, också de kamrar, hvilka vägrade folket dess rättigheter och icke lyssnade till de moderata förslag som framlades om utvidgning af rösträtten.

Denna klyfta blef på längden ödesdiger, icke för folken utan för alla de representationer, hvilka icke representerade folken. När en dag folkets tålmod var uttömt och 1848 års stormar gingo öfver Europa, då kunde därför icke dessa församlingar på något sätt hålla emot den ström, som brusade fram, utan de sopades bort. Då var det för sent att föra igenom moderata reformer.

Den allmänna rösträtten gick segrande fram ur 1848 års folkrörelser. Folket, som dittills stått utanför, reste sig nu med herrskaremakt och herrskarelater, och församlingar, valda af folket själf, fingo i uppdrag att föra folkets talan.

Så har det gått i utlandet, och så har den rörelse, hvilken med 1848 års hvälfning tog sin början, steg för steg kämpat sig fram i länder som af en eller annan orsak blifvit efter. Rundt omkring oss hafva vi sett hur rösträttsskrankorna brutits af den påträngande massan, i England, i Tyskland och nu senast i Österrike. Men det finnes ett land i vår världsdel, där folket fortfarande står utanför, och det landet är vårt eget.

Med blygsel måste vi bekänna, att här intet framsteg skett sedan de förändringar genomförts 1865, hvilka egentligen intet ändrade med afseende på rösträttsgränsens utflyttning. Här stå vi ännu kvar på samma punkt. Följden har också blifvit den, att vår folkrepresentation nu representerar icke folket utan fåtalet, och att äfven här den klyftan blifvit allt större, som vidgar sig mellan folkrepresentationen och folket. När vi höra Sverges riksdag betrakta sig som folkets representant och uttala sig i svenska folkets namn, så veta vi alla att det talet är endast i mycket ringa utsträckning sant.

Folket står utanför och känner sig icke solidariskt med den riksdag, som för dess talan. Det händer visserligen någon gång att äfven i denna riksdag beslut kunna fattas som hälsas med tillfredsställelse af folket, att en damm någon gång där sättes mot de herrskande klassernas öfvergrepp. Men allt för ofta kapitulerar man i stället för att hålla stånd, alltför stora äro de synder som denna representation har på sitt samvete att det skulle vara lämpligt att på en dag sådan som denna företrädesvis fästa sig vid de band, som ännu icke afskurits emellan riksdagen och folket. Och visst är att hvarje år som går aflägsnar riksdagen från folket och gör den slutliga uppgörelsen mellan dessa båda makter allt svårare att genomföra. (Bravo).

Vi som här äro samlade för att demonstrera äfven för den allmänna rösträtten, må då klart och uttryckligen framhålla, att den nuvarande folkrepresentationens anspråk att tala i svenska folkets namn erkännes icke af den stora massan af vårt folk.

De tre fjerdedelarna af landets myndige män finnas icke i röstlängderna, dem hittar man endast när det gäller skattelängderna eller att taga ut dem till värneplikt. Mot de ökade skyldigheter, som riksdagen lagt på svenska folket och alltjemt lägger, svara inga ökade rättigheter, utan blott ett ökad motstånd mot hvarje försök att vinna

gehör för dessa rättigheter. Ha vi icke sett huru riksdagens mäktigaste utskott för ett par dagar sedan afvisade en så billig begäran som den, att det svenska folket skulle tillfrågas, huruvida det tyckte det skulle vara allmän rösträtt. 500 kronors streck eller något annat streck? Att fråga dessa hvilkas lif och blod det gäller i farans stund för fäderneslandet, med hvilkas tillgångar lejonparten af våra statsutgifter bestridas, det går icke an, det kan icke tillåtas, ty då rubbas grundlagarna. Och om några dagar skall riksdagen utom allt tvifvel till detta afvisande lägga sin sanktion.

När så står till, måste det först ljuda till riksdagen; betänk hvad I gören! Betänken att det icke är så många band kvar emellan riksdagens kamrar och folket! Låt oss nu icke gå till några ytterligheter! Låt oss hoppas att vi kunna göra något som åtminstone kommer någon af majoriteten att tänka och besinna, att det är bättre att ge vika i tid, innan det kanske en dag i en farans stund blir nödvändigt att vädja till dessa föraktade massor, om landet skall kunna räddas eller icke.

Må man således här, jämte det uttalande som göres för denna internationella demonstrations allmänna syftemål, på samma gång göra ett uttalande för den allmänna rösträtten, ett uttalande som visar att denna fordran lefver än i folkets hjärtan, den är icke död utan finnes allt jemt lika stark och lika beslutsam. Och när ögonblicket är inne skall den organiserade arbetareklassen göra klart för sig att den kanske måste visa, att det är allvar i leken och kraft i viljan. Må dessa fanor, som här äro samlade, bära vit[t]nesbörd om en fast önskan och föresats hos dem som följa dem, att icke svika utan visa samhället att nu vill icke arbetareklassen längre stå utanför, nu är det slut med den tiden.

Efter några ord till invigning af de nya fanorna i kretsen slöt tal. med ett lefve för beslutsamheten att eröfra den allmänna rösträtten.

2. Ledare

- Ämne: Två nej.
- Källa: Social-Demokraten 1897-05-01, s. 2.

”Det lönar icke stort att skrifva utredande motioner; vi tiga ihjäl hvad vi ej kunna ens med svepskäl motsäga”. En dylik maxim hade särdeles väl försvarat sin plats som motto till statsutskottets behandling af hr D. Bergströms motion om höjning i och rättvisare fördelning af det lilla statsanslaget till *vittra författare*.

Med officiella aktstycken hade hr Bergström visat, hur Svenska akademien, i tydlig strid mot afsikten och ordalagen, då anslaget till vittra författare beviljades, tagit omkring 1/3 af totalsumman dels till en dess ledamot, gamle Carl Kullberg, dels till ”uppmuntran” åt rättrogna historiker, åt filologer o.d.

Han begärde på denna grund att utom Svenska akademien äfven Sverges författareförening måtte få uppgöra förslag till k. m:t om anslagets fördelning hvarjämte summan som numera otillräcklig borde höjas från 6,000 till 12,000 kr.

Men nej! *Icke ett* ord har statsutskottet sagt om Svenska akademiens synder. Allt hvad i den vägen bevisats är luft för utskottet. Detta förklarar bara att Författareföreningen "icke synes böra tillmätas" förslagsrätt, och för höjning föreligga icke "giltiga skäl".

Också gäller det här bara några författare. Annat ljud hade det varit i skällan, om det varit fråga om "den betryckta modernäringen".

Vi ha redan påpekat, hur en annan motion af hr D. Bergström, den om *folkomröstning i rösträttsfrågan*, blifvit af samma utskott affärdad. Det är "rent besked", "kort och klart", tycker *Vårt Land*.

Ja visst. Det är en omskrifning blott af konstitutionsutskottets gamla bekanta: "makten bör ligga där den ligger".

Liksom på sin tid hr Boström icke kände någon annan riksdag än den "lagliga", så vet statsutskottet icke af annat än "folkets valda representanter." Och det folk, som icke får välja? Ja, det räknas icke – här, ty det är fråga om *rättigheter*.

Annorlunda låter det när det är fråga om *skyldigheter*. Då letas minsann de rösträttslösa upp, fast de icke stå i röstlängden. Är det fråga om att exercera krigsministerns 90 dagar eller att betala skattsedlarna eller, ännu hållre, i st. f. dessa betala indirekt i tullskatter – *då* duga allra främst de, som icke få välja. Och ve den, som vill undandraga sig sin "skyldighet", därför att han inte har någon motsvarande rättighet. Vi lefva väl i ett ordnat samhälle, som kan taga en sådan syndare i kragen?

Det gör detsamma hvad folket tänker, menar vårt statsutskott, ty *folket står utanför*. Men vänta bara! Den dag *kan* komma, då de nu öfvermodigt afvisande skulle vilja ge mycket för att ha släppt folket innanför *i tid*.

Hj. B-g.